

**163. Bijbelstudie over
LESPEKI TATA NANGA MAMA
VADER EN MOEDER EREN
KIBUD AV V'EM
כיבוד אב ואם**

Wie in de thuiszorg of in een bejaardentehuis werkt, wordt regelmatig geconfronteerd met eenzame ouderen, die door hun kinderen niet of nauwelijks bezocht worden. Eerbied voor de ouders is in onze moderne westerse maatschappij helaas vaak ver te zoeken. Velen vinden het blijkbaar heel normaal om hun ouders en zelfs de grootouders bij hun voornaam te noemen en hen als gelijken te behandelen. Zelfs kleine snotapen en pubers gaan vaak zeer respectloos met hun ouders om.

Volgens mij heeft dit alles te maken met het geestelijk verval in deze tijd en het afwijzen van G'ds Woord, want nooit eerder zijn zo veel Bijbels bij het grof vuil of bij het oud-papier terecht gekomen als in de laatste decennia. Door de toenemende secularisatie lijkt de eerbied voor de ouders een ouderwets en achterhaald onderwerp geworden te zijn.

G'd denkt daar echter anders over, want Hij gebiedt ons juist nadrukkelijk: *“Eer uw vader en uw moeder, opdat uw dagen verlengd worden in het land dat de Eeuwige, uw G'd, u geven zal! - Lespeki yu tata nanga yu mama so dati yu sa libi langa na ini a kondre disi Masra yu Gado sa gi yu!”* (שמורת Sh'mot [Exodus] 20:12) en: *“Eer uw vader en uw moeder, zoals de Eeuwige, uw G'd, u geboden heeft, opdat uw dagen verlengd worden en het u wèl ga in het land, dat de Eeuwige, uw G'd, u geeft! - Lespeki yu tata nanga yu mama so leki Masra yu Gado ben komanderi yu; so dati yu sa libi langa, èn alasani sa waka bun gi yu na ini a kondre disi Masra yu Gado de gi yu!”* (דבריים D'varim [Deuteronomium] 5:16).

De Eeuwige hecht er blijkbaar dusdanig veel waarde aan het eren van de ouders, dat Hij het heeft opgenomen in de עשרת הדברות Aseret haDib'rot, de Tien Geboden. Ook het feit dat dit gebod als één van de eersten genoemd wordt, geeft het eminente belang hiervan aan.

Het was één van de geboden die Yeshua citeerde, toen de rijke jongeling Hem vroeg welke geboden hij moest onderhouden om het eeuwige leven binnen te gaan: *“Eer uw vader en uw moeder, en gij zult uw naaste liefhebben als uzelf. - Yu mus lespeki yu tata nanga yu mama, èn yu mus lobi tra sma soleki fa yu lobi yusrefi.”* (מתתיהו Matit'yahu [Mattheüs] 19:19).

Het lijkt eigenlijk heel simpel, maar toch roept dit gebod bij velen een aantal vragen op die we in deze studie één voor één zullen doornemen.

Waarom staat het vijfde Gebod op de eerste tafel?

De traditie leert ons, dat de Tien Geboden op twee stenen tafels geschreven staan, vijf op de ene en vijf op de andere. Op de eerste tafel staan de geboden betreffende de relatie met de Eeuwige, op de tweede staan de geboden betreffende de relatie met de medemens.

In מתתיהו Matityahu [Matthéüs] 22:37-40 vat Yeshua alle 613 ge- en verboden van de Tora samen in twee gelijkwaardige geboden: G'd liefhebben en je naaste als jezelf. Deze tweedeling van de Tora wordt in de Joodse traditie dus ook toegepast op de Aseret haDib'rot, waarmee de wijzen aangaven, dat de Tien Geboden twee verschillende categorieën bevatten.

De mitz'va, je vader en moeder te eren neemt binnen de Tien Geboden een opmerkelijke strategische positie in. Het is namelijk het vijfde gebod en staat dus als het laatste op het eerste tafel. Waarom? Zou dat niet op de tweede tafel moeten staan? Om welke reden werd Kibud av v'em opgenomen in de eerste categorie? Het gebod om eerbied voor je ouders te tonen gaat toch niet over de relatie met haShem?

Op het eerste gezicht niet, maar als men er dieper over nadenkt toch wel. Weet u, het feit dat dit gebod op de eerste tafel staat, getuigt volgens de oude rabbijnen van het grote belang dat de Eeuwige hecht aan het eren van vader en moeder, want wanneer mensen eerbied tonen

voor hun ouders, dan beschouwt haShem dat alsof eerbied aan Hemzelf getoond wordt. Daar zal ik straks nog nader op ingaan.

In de Talmud Yerushal'mi en in de Misrash stelden de oude wijzen het vijfde gebod daarom gelijk aan het houden van de Shabat, want evenals men nauwlettend erop toeziet, de Shabat niet te overtreden, zo moet men ook zeer zorgvuldig omgaan met de uitvoering van het gebod, de ouders te eren. Er staat immers geschreven: *“Toon ontzag voor je moeder en je vader, en neem steeds Mijn Shabat in acht, Ik ben de Eeuwige, jullie G'd! - Ibriwan fu un musu lespeki en mama nanga en tata, èn hori Mi Sabat; Mi de Masra, un Gado!”* (ויקרא Vayiq'ra [Leviticus] 19:3).

Maar dan komt meteen de volgende vraag: wat is 'eren' eigenlijk precies? Wat moeten we ons daaronder voorstellen en hoe moeten we dat doen? Toch laten we, voordat we deze vraag nader gaan behandelen, eerst even kijken wat de Eeuwige hier met 'eren' beslist niet bedoelt.

Wat is 'eren' niet?

Omtrent het eren van de ouders bestaan er helaas wel een paar misverstanden die we eerst weg moeten halen voordat we verder kunnen. Zo zien sommige mensen in het eren van hun ouders een soort compensatie voor al die jaren vanaf hun geboorte totdat zij uit huis gingen, dat zij voor hen gezorgd hebben en hen van voedsel, kleding en onderdak hebben voorzien. Hoe meer of hoe minder hun ouders voor hen gedaan hebben des te meer of te minder eer ze verdienen. Volgens deze opvatting wordt de omvang van het eren dus bepaald door hetgeen de ouders voor hun kinderen hebben gedaan.

Dat is natuurlijk niet de bedoeling van het gebod om je ouders te eren. Deze verkeerde gedachte is waarschijnlijk gebaseerd op een te letterlijke interpretatie van de Chayei Adam 67:1 waarin gesproken wordt over een schuld die men aan zijn ouders heeft voor al het goede dat zij voor hun kind gedaan hebben. Natuurlijk zijn wij onze ouders daarvoor dank verschuldigd, maar dat wil nog niet zeggen dat met 'eren' een vergoeding bedoeld zou zijn.

Verder betekent 'eren' ook niet, dat kinderen hun vader en moeder in alles moeten navolgen. Als de ouders daadwerkelijk Yeshua in hun hart hebben en G'ds geboden en inzettingen in acht nemen, dan is dat natuurlijk geen punt. Maar als dat niet het geval is en de ouders niets heilig achten, dan mogen de kinderen hun afwijkende normen en waarden niet zomaar klakkeloos overnemen en sowieso nooit het g'ddeloze gedrag van hun ouders imiteren. Er staat immers geschreven: *“Volg het slechte voorbeeld van je ouders niet na. Geef je niet af met die goden van hen! - Un no musu waka na ini den wèt fu un tata, èn no hori den krutu fu den, èn no pori unsrefi nanga den popki fu den!”* (יחזקאל Y'chez'q'el [Ezechiël] 20:18). Kibud av v'em, het eren van vader en moeder houdt dus niet in, dat de kinderen opdrachten van hun ouders moeten opvolgen die tegen de Tora ingaan, want in dat geval is het misbruik maken van de ouderlijke macht.

Tenslotte wil ik er nog op wijzen, dat het gebod om vader en moeder te eren, de ouders niet op een voetstuk zet, want 'eren' is niet hetzelfde als 'vereren'! Wij moeten onze ouders niet adoreren, d.w.z. geen afgoden van ze maken, want Yeshua heeft gezegd: *“Wie vader of moeder liefheeft boven Mij, is Mij niet waardig; en wie zoon of dochter liefheeft boven Mij, is Mij niet waardig! - Suma lobi en tata noso en mama moro Mi, no warti fu waka na Mi baka. Sosrefi a sma di lobi en manpikin noso en umapikin moro Mi, no warti fu waka na Mi baka..”* (מתתיהו Matit'yahu [Mattheüs] 10:37).

Wat is 'eren' dan wel?

We weten nu wat 'eren' niet is, maar wat is het dan wel? Dat gaan we nu onderzoeken. Als we de teksten uit de TeNaCH [O.T.] en B'rit haChadasha [N.T.], die hierop betrekking hebben, erbij halen alsook enkele teksten uit diverse rabbijnse geschriften, dan zullen we ontdekken dat het 'eren van de ouders' zeven aspecten omvat:

1. eerbied en ontzag
2. respect
3. waardering
4. liefde

5. dankbaarheid
6. gehoorzaamheid
7. verzorging

1. Eerbied en ontzag

De term **ואם כיבוד אב ואם** kibud av v'em [het eren van vader en moeder - Lespeki tata nanga mama] vindt zijn oorsprong in het zinnetje: **ואת־אביך ואת־אמך** kated et avicha v'et imecha [eer uw vader en uw moeder - Lespeki yu tata nanga yu mama]. Het Nederlandse woord 'eren' is de vertaling van het Hebreeuwse woord **כבוד** kibed (in het tekstcitaat **כבוד** kated), dat dezelfde stam (**כבד** kavad) heeft als het woord **כבד** kaved, dat 'zwaar' betekent. Zonder klinkers wordt het op dezelfde wijze geschreven. Dat is geen toeval, want eren heeft met gewicht te maken. Denk maar aan het Nederlandse woord 'gewichtig', hetgeen 'belangrijk' betekent. Als we tussen de **ב** vet en de **ד** dalet een **ו** vav toevoegen, dan krijgen we het woord **כבוד** kavod [eer]. Zonder klinkertekens behalve de vav als leesmoeder schrijft men op dezelfde wijze het al eerder genoemde woord **כבוד** kibud, hetgeen 'eerbewijs' betekent. Het bijbelse 'eren' wil dus zeggen: gewicht toekennen. Het is de erkenning van een hogere positie.

Het Hebreeuwse woord voor 'eren' ofwel 'eerbiedigen' wordt in de TeNaCH en met name in de Tora vooral op de Eeuwige toegepast, en zo moeten de kinderen ook eerbied hebben voor hun ouders, die aan hun het leven gaven. Daarom is het vijfde Gebod in de NBV vertaald met: *"Toon eerbied voor uw vader en uw moeder!"*

Volgens de Chayei Adam 67:3 houdt dat in, dat wij onze ouders als eerbiedwaardige mensen moeten voorstellen, ook al worden zij door anderen slechts als eenvoudige mensen beschouwd. Sterker nog: als andere mensen negatief over onze ouders praten, dan moeten we hun eer verdedigen.

Sommige rabbijnen hebben gezegd, dat een kind hetzelfde niveau van achting voor zijn ouders moet hebben als voor hooggeplaatste personen namelijk **מורא** mora - ontzag! Volgens hen moet een kind voor zijn vader en moeder evenveel ontzag hebben als voor een koning en koningin, zodat er gezegd kan worden: *"Gelukkig zijn de ouders, die zulke kinderen hebben grootgebracht!"* (zie **ערוך שולחן קצור** Qitzur Shul'chan Aruch 143:21).

De Babylonische Talmud gaat daarin nog een stap verder en vergelijkt het eerbiedigen van de ouders met het eerbiedigen van haShem. *"Onze wijzen leerden: Er zijn drie partners bij de vorming van een mens: De Heilige, gezegend is Hij, zijn vader en zijn moeder. Wanneer iemand zijn vader en moeder eert, zegt de Heilige, gezegend is Hij: Ik reken het hun toe alsof Ik tussen hen woon en zij Mij eerden!"* (**קידושין** Qidushin 30b). Daarom dienen wij onze ouders op dezelfde eerbiedige wijze te bejegenen als onze Hemelse Vader.

2. Respect

Respect is iets, wat vooral in Oosterse culturen nog leeft en gekoesterd wordt, maar wat in de moderne westerse maatschappij helaas helemaal niet meer zo vanzelfsprekend is. Vooral hier in Nederland gaat men in toenemende mate respectloos met elkaar om, en als men daar wat van zegt, krijgt men dikwijls te horen: "Respect moet je verdienen!" Wel, als dat inderdaad zo zou zijn, dan zou hier blijkbaar niemand meer respect verdienen, want respect voor gezag en leeftijd is vaak ver te zoeken. Steeds meer mensen zijn grof en onbeschoft en houden geen rekening met een ander, maar zijn alleen op hun eigen voordeel bedacht.

Vroeger gingen jongelui uit zichzelf in een volle tram of trein voor ouderen opstaan. Nu blijven ze rustig zitten en laten de oudjes staan. "Ik heb er ook voor betaald!" zeggen ze dan. Ze vinden het tegenwoordig ook heel normaal om oudere mensen ongevraagd met "je" en "jij" aan te spreken, en dan ook nog bij de voornaam voor zover ze die weten.

Ook op de werkvloer en op school is respect voor elkaar, voor leidinggevenden en vooral voor ouderen helemaal niet meer zo gewoon als vroeger. In vele gezinnen is dat niet anders. Kinderen verwerpen het ouderlijk gezag, durven hun ouders nu vaker een grote mond te geven en hun zin door te drijven dan in vorige generaties. Het is al erg genoeg dat de normen en waarden bij wereldse mensen steeds meer vervlakken, maar dat gebeurt tegenwoordig helaas

ook in gelovige gezinnen. Dat komt vooral omdat het geloof soms niet meer op de juiste wijze wordt gepraktiseerd en doorgegeven aan de kinderen. Daarom moeten we terug naar G'ds Woord, terug naar G'ds geboden en inzettingen.

Kibud av v'em, het gebod om de ouders te eren, maakt deel uit van de Tien Geboden, die op hun beurt weer deel uitmaken van de Tora, maar als er in de kerk verkondigd wordt, dat G'ds Wet niet meer van toepassing zou zijn, dat we vrij zijn van de Wet, en deze verkeerde leer ook overbrengt op de kinderen, dan hoeft men er niet vreemd van op te kijken, dat ook het vijfde Gebod niet meer gehandhaafd wordt. Ouders zijn de primaire overdragers van het geloof. Als zij deze taak naar de geest van de Tora vervullen, dan zullen hun kinderen zowel voor hun ouders alsook voor hun geloof respect kunnen opbrengen, want respect voor de ouders als overbrengers van de geloofstradities heeft immers respect voor de inhoud van de boodschap die ze uitdragen tot gevolg. Vanuit dit oogpunt gezien kan men het gebod om vader en moeder te eren dus ook zien als een stabilisator voor de relaties binnen het gezin, maar dan zullen de ouders eerst zelf respect voor de Tora moeten tonen, want respect brengt respect voort.

Het eren van de ouders houdt dus in, dat wij respect tonen voor hun positie en als G'ds vertegenwoordigers in het gezin. In de Joodse traditie betekent dit respect, dat kinderen niet op de plekken mogen zitten, die bestemd zijn voor de ouders, dat ze hun ouders niet bij de voornaam mogen noemen, dat ze hun ouders niet wakker mogen maken als ze slapen, dat ze hun stem niet tegen hun ouders mogen verheffen en hun ouders niet tegenspreken, zelfs niet als ze ongelijk hebben en dat ze hun ouders om raad vragen. Met respectvol gedrag bereiden wij onze fysieke ouders en onze hemelse Vader een groot plezier.

Eerbied en respect voor de ouders zijn erop gericht om kinderen goed om te leren gaan met vrienden, leerkrachten, collega's, leidinggevendenden, klanten, gezagsdragers en uiteraard ook met de Eeuwige zelf. Daarmee bevordert Kibud av v'em de stabiliteit van de samenleving, want het leren aanvaarden van autoriteit vindt immers thuis in het gezin plaats, waar de principes van eerbied, respect en gehoorzaamheid tot uitdrukking komen. Gezien het feit, dat de gezinnen de fundamentele bouwstenen van een evenwichtige samenleving vormen, wordt deze bepaald door de stabiliteit binnen de gezinnen. Zonder respect voor de ouders is dit onmogelijk. Daarom is respect één van de belangrijkste aspecten van het vijfde Gebod.

3. Waardering

In Mattheüs 19:19 wordt het gebod om vader en moeder te eren door Yeshua geciteerd. Het Griekse woord, dat in de grondtekst voor 'eren' wordt gebruikt, is τιμάω timaō, hetgeen ook 'een waarde toekennen' ofwel 'waarderen' betekent. Het waarderen van je ouders is dus het derde aspect van het eren. Door hun ouders te eren leren de kinderen om ook waardering te hebben voor andere mensen en dat draagt evenals het respect bij aan een gezonde samenleving. Volgens een wetenschappelijk onderzoek beginnen kinderen zo rond hun 22ste hun ouders te waarderen als ze op kamers gaan wonen of gaan studeren. Als ze het ouderlijk huis verlaten merken ze pas wat hun ouders allemaal voor hun deden en hoezeer ze hun dagelijkse steun missen.

Zolang de kinderen thuis woonden vonden ze het vanzelfsprekend dat de ouders zich voor hun uitsloofden, ervoor zorgden dat er eten op tafel stond, dat de kleren gewassen en gestreken werden en het huis schoongemaakt werd enzovoorts. Als ze uit huis zijn en al deze zaken zelf moeten roeien beginnen ze te beseffen dat het thuis toch niet zo slecht was. Als het tot hun doordringt dat hun ouders heel wat voor hen over hadden begint de waardering, die een basisbehoefte is van ieder mens. Als we geen waardering krijgen voelen we ons niet prettig en dat kan zelfs onze gezondheid schaden. Ook ouders hebben waardering nodig en zeer zeker ook verdiend. Het tonen van waardering is derhalve een essentieel onderdeel van het gebod om onze ouders te eren.

4. Liefde

Het vijfde gebod houdt ook in, dat wij onze ouders, die ons het leven hebben geschonken, onvoorwaardelijk liefhebben. U zult zich nu afvragen waarom we daar een gebod van haShem voor nodig hebben. Is het dan niet vanzelfsprekend dat we van onze ouders houden? Niet altijd. Als we allemaal perfecte ouders hadden en er altijd sprake zou zijn van een natuurlijke

onderlinge liefdesband, dan was het liefhebben van de ouders inderdaad de normaalste zaak van de wereld en dan zou dit gebod overbodig zijn.

Helaas is dat niet altijd het geval en dan is het dus helemaal niet meer zo vanzelfsprekend. Maar dan nog moeten we hen liefhebben, want het is immers een gebod om onze naasten lief te hebben als onszelf, ook als we met deze naasten niet overweg kunnen, en onze naasten zijn op de eerste plaats natuurlijk onze ouders. En als Yeshua ons leert, dat we zelfs onze vijanden moeten liefhebben, dan geldt dat toch zeer zeker ook voor onze ouders, hoe slecht ze ook mogen zijn. Maar daar kom ik straks nog wat uitgebreider op terug.

Ook ouders hebben liefde nodig, net als ieder ander. Vooral naarmate ze ouder worden krijgen ze steeds meer behoefte aan liefde en genegenheid van hun kinderen, vooral als één van de beide ouders komt te overlijden. Juist in moeilijke tijden moeten we voor onze ouders klaarstaan en hen al onze liefde geven en als het goed is kost ons dat geen enkele moeite, want liefde voor de ouders is voor een kind vanzelfsprekend, zeker als men een kind van G'd is. Dan is het zelfs een mitz'va [gebod] om hen lief te hebben.

Yochanan [Johannes] schrijft: *“Geliefden, laten wij elkander liefhebben, want de liefde is uit G'd; en een ieder, die liefheeft, is uit G'd geboren en kent G'd. Wie niet liefheeft, kent G'd niet, want G'd is liefde. Hierin is de liefde G'ds jegens ons geopenbaard, dat G'd zijn eniggeboren Zoon gezonden heeft in de wereld, opdat wij zouden leven door Hem. Hierin is de liefde, niet dat wij G'd liefgehad hebben, maar dat Hij ons heeft liefgehad en zijn Zoon gezonden heeft als een verzoening voor onze zonden. Geliefden, indien G'd ons zo heeft liefgehad, behoren ook wij elkander lief te hebben. Niemand heeft ooit G'd aanschouwd; indien wij elkander liefhebben, blijft G'd in ons en Zijn liefde is in ons volmaakt geworden. - Lobiwan, meki wi lobi makandra, bika lobi e kmoto fu Gado. Ibri sma di abi lobi, na wan pikin fu Gado èn a sabi Gado. A sma di no abi lobi, no sabi Gado, bika Gado na lobi. Disi na a fasi fa Gado sori wi tak' A lobi wi: A seni En wan enkri Manpikin kon na grontapu, èn san Yeshua du meki tak' wi kisi a trutru libi. Lobi no wani taki tak' na wi ben lobi Gado, ma na Gado ben lobi wi, èn A seni En Manpikin kon fu dede gi wi fu wi kan kisi pardon fu wi sondu. Lobiwan, efu Gado lobi wi so tranga, dan wi mus fu lobi makandra tu. Noiti wan sma no si Gado. Ma efu wi lobi makandra, dan Gado e tan wan nanga wi, èn a lobi fu En kon tron ini wi san a mus de.”* (אף ירוחבן Yochanan alef [1 Johannes] 4:7-12). Zo is de liefde ook een onmisbaar aspect van het vijfde Gebod.

5. Dankbaarheid

Bij het derde aspect van mitz'va om onze ouders te eren hebben we gezien dat de kinderen hun vader en moeder doorgaans rond hun 22ste beginnen te waarderen omdat ze dan beseffen wat ze allemaal voor hun gedaan hebben. Daar hoort ook dankbaarheid bij. Wij moeten onze ouders dankbaar zijn omdat ze ons het leven hebben geschonken, ons groot gebracht hebben en dat ze ons gekleed en gevoed hebben tot het moment waarop wij zelf onze eigen vleugels konden uitslaan.

Maar het echte besef komt natuurlijk pas als we zelf kinderen krijgen en dus zelf ouders worden en de vieze poepluiers van onze baby moeten verschonen. Als we midden in de nacht het bed uitmoeten omdat de jankende baby gevoed moet worden. En als het flesje dan op is en een boertje gedaan moet worden heerlijk over onze schouder of over onze rug gebrakt wordt en we vervolgens de volgende ochtend na een slapeloze nacht met uitpuilende ogen naar het werk moeten. Ja, dan dringt het tot ons door dat onze ouders dit ook voor ons over hadden. Als zij dan doodmoe van het werk kwamen was er ook geen sprake van uitrusten, want wij vroegen alle aandacht, wilden vastgehouden en geknuffeld worden en met hen spelen.

Wij vonden het ook heel normaal dat het eten op tijd op tafel stond, dat we in een schoon en gespreid bedje konden kruipen, dat we leuk speelgoed hadden om de dag door te komen en dat onze ouders thuis bleven om naast ons bedje te waken en ons te verzorgen als we ziek waren. Wanneer we zelf een kind hebben dat net zindelijk is geworden en op de wc roept: “Ik ben klaaaaar!” en we dan vervolgens het kontje moeten afvegen beseffen we dat onze ouders dit ook voor ons gedaan hebben.

Als we al deze ontelbare gunsten die onze ouders ons bewezen hebben de revue laten passeren en dan ook naar ons zelf kijken als we kinderen hebben, dan dringt het tot ons door dat het grootste deel van het leven van de ouders in beslag genomen wordt door de opvoeding

en verzorging van hun kinderen. Ouders doen uit liefde alles voor hun kinderen zonder een tegenprestatie te verwachten. Dat zit in ons. Het enige wat men daarvoor wel mag verwachten is een stukje waardering en dankbaarheid.

Deze aspecten van het gebod om onze ouders te eren worden in het ספר החינוך Sefer haChinuch, mitz'va 33 diepgaand uitgelegd. Dankbaarheid jegens onze ouders leidt weer tot dankbaarheid jegens onze hemelse Vader, en andersom. Dankbaarheid is een mitz'va, want er staat geschreven: *"Laat de vrede van G'd uw harten beheersen. G'd wil dat zo, opdat u één bent in het Lichaam van de Mashiach. Wees daarom dankbaar! - Meki a freide fu Mashiach tiri un ati. Bika Gado kari un kon ini wan enkri skin fu un sa libi ini freide. Èn un mus de sma nanga tangi ini un ati!"* (Kolossenzen 3:15, Het Boek).

6) Gehoorzaamheid

Is gehoorzamen hetzelfde als eren? Nee, gehoorzamen is niet hetzelfde als eren, maar het maakt daar wel deel van uit, want als men de ouders eert en respecteert, dan is het niet meer dan vanzelfsprekend dat men hen ook gehoorzaamt, want ouders hebben doorgaans het beste voor met hun kinderen. Door hen te gehoorzamen eren wij hen, want dat is de Eeuwige welgevallig en daarmee vervullen wij het vijfde gebod. Dat schreef ook Sha'ul [Paulus] in zijn brieven aan de gelovigen in Efeze en Kolosse: *"Kinderen, weest uw ouders gehoorzaam in de Eeuwige, want dat is recht. Eer uw vader en uw moeder - dit is immers het eerste gebod, met een belofte - opdat het u welga en gij lang leeft op aarde. - Pikin, fu Masra ede un mus arki san un m'ma nanga p'pa e taki. Bika na so a fiti. Un mus lespeki un tata nanga un mama. Disi na a fosi komanderi di abi wan pramisi. A e taki: Sani sa go bun nanga yu, èn yu sa libi langa na grontapu."* (Efeziërs 6:1-3). - *"Kinderen, gehoorzaamt uw ouders in alles, want dit is welbehagelijk in de Eeuwige. - Pikin, un mus gi yesi na ala sani san un tata nanga mama e taigi unu, bika Masra abi prisiri nanga dati."* (Kolossenzen 3:20).

Sha'ul schreef, dat de kinderen hun ouders moeten gehoorzamen *'in de Eeuwige, want dat is recht'*. Men zou het ook kunnen omschrijven als *'zoals de Eeuwige het wil, want dat is je plicht'*. De NBV vertaalt het met: *'uit ontzag voor de Heer, want zo hoort het'* en Het Boek met: *'dat is goed omdat de Here hun gezag over jullie heeft gegeven'*. Met beroep op de Tora riep Sha'ul de kinderen op hun ouders te gehoorzamen en citeerde hierbij het vijfde Gebod.

In zijn brief aan de Kolossenzen voegde Sha'ul bij het *'gehoorzamen'* weliswaar de woorden *'in alles'* toe, toch het moge wel duidelijk zijn dat hij daarmee niet letterlijk 'alles' bedoelde, maar alles wat in overeenstemming is met G'ds wil. Natuurlijk moeten we niet alles doen wat ze zeggen, want ouders kunnen soms ook een verkeerde opvoeding geven die niet goed is voor het kind. Vooral als de ouders instructies geven die in strijd zijn met de Tora, dan mogen wij hun wensen zeer zeker niet opvolgen, want dan is er sprake van een ingrijpend conflict tussen de ouderlijke wensen en de wil van onze hemelse Vader.

Hoe lief onze ouders ook mogen zijn en hoe zeer we hun zorg voor ons ook waarderen, toch moeten wij als kinderen ervoor kiezen om G'd meer te gehoorzamen dan hen als zij van ons dingen vragen die G'd verboden heeft of van ons eisen dat wij ons op een wijze gedragen, die ingaat tegen G'ds geboden. Er staat immers geschreven: *"Men moet G'd meer gehoorzamen dan de mensen! - Wi mus arki Gado moro leki libisma!"* (מפעלות Mif'alot [Handelingen] 5:29).

Wanneer er dus gekozen moet worden tussen gehoorzaamheid aan de ouders en het volgen van haShem, dan zal deze keuze een scheiding tussen de ongelovige ouders en hun gelovige kinderen tot gevolg hebben, zegt Yeshua in מתתיהו Matit'yahu [Mattheüs] 10:34-37. Toch daar had Sha'ul het niet over in zijn oproep, de ouders in alles te gehoorzamen, want hij voegde er nadrukkelijk aan toe: *"in de Eeuwige"* ofwel *"zoals de Eeuwige het wil."*

Ook de wijze koning Sh'lomo [Salomo] spoorde de kinderen aan, hun ouders te gehoorzamen en naar hun onderricht te luisteren:

"Mijn zoon, luister naar de lessen van je vader, verwaarloos niet wat je moeder je leert." (משלי Mish'lei [Spreekwoorden] 1:8, NBV). Het Boek: *"Mijn zoon, luister naar de wijze lessen van je vader. Zoek je houvast in wat je moeder je geleerd heeft."* Surinaams: *"Mi manpikin, yere a leri fu yu tata, èn no libi a wèt fu yu mama."*

“Mijn zoon, houd vast aan wat je vader je opdraagt, verwerp de lessen van je moeder niet. Bind hun onderricht voor altijd op je hart, wind het om je hals. Moge het je leiden op de wegen die je gaat, moge het over je waken als je slaapt, moge het je raden als je wakker wordt. Want de lessen van je vader en je moeder zijn een lamp, een licht dat je vermaant en de weg wijst naar het leven.” (משלי Mish'lei [Spreuken] 6:20-23, NBV). Surinaams: “Mi manpikin, hori a komanderi fu yu tata, èn no trowe den wèt fu yu mama. Tai den alaten na yu hati, èn tai den lontu yu neki; te yu sa go, a sa tiri yu; te yu sa sribi, a sa kibri yu; èn te yu wiki, a sa taki nanga yu. Bikasi a komanderi de wan lampu; èn a wèt de leti; èn den fermene fu leri de a pasi fu libi.”

“Luister naar je vader, die je heeft verwekt; en kijk niet op je moeder neer, wanneer zij oud geworden is. Maak je de waarheid eigen tot elke prijs en houdt haar koste wat het kost vast. Hetzelfde geldt voor wijsheid, onderwijzing en verstand. Een rechtvaardige zoon doet zijn vader enorm veel plezier; wie een wijze zoon krijgt mag blij en dankbaar zijn. Maak je vader blij; en ook je moeder, die jou ter wereld bracht.” (משלי Mish'lei [Spreuken] 23:22-25, Het Boek). Groot Nieuws Bijbel: “Luister naar je ouders, aan hen dank je het leven. Heb ook nog ontzag voor hen als zij oud zijn. Wijsheid, lering, inzicht, daar moet je veel voor over hebben; ruil de waarheid nooit in voor iets anders! De grootste vreugde voor ouders is een oprechte en wijze zoon. Ik hoop dat zij die je het leven hebben gegeven, daar altijd blij om mogen zijn.” Surinaams: “Arki na yu tata disi ben meki yu, èn no ferakti a mama te a kon owru. Bai waarheid, èn no seri en; nanga sabi èn leri èn frustan. A tata fu wan rektfardiki mansuma sa prisiri furu; èn a suma disi meki wan sabiman sa prisiri nanga en. Yu tata nanga yu mama sa prisiri, èn a suma disi ben meki yu sa breiti.”

Zelfs Yeshua onderwierp Zich aan het gezag van Zijn aardse ouders: “Hij ging met hen terug naar Nazaret en gehoorzaamde Zijn ouders. - Dan Yesus drai go baka na Nasaret nanga den, èn A ben du san den ben e taigi En.” (Lucas 2:51). Dit moet ons als voorbeeld dienen, want: “Wie zegt, dat hij in Hem blijft, behoort ook zelf zo te wandelen, als Hij gewandeld heeft! - Ibri sma di e taki tak' a e tan wan nanga Gado, mus libi leki fa Yeshua ben e libi!” (ירחנן Yochanan alef [1 Johannes] 2:6) en daar hoort gehoorzaamheid aan de ouders bij.

7. Verzorging

Yeshua hield Zich gedurende Zijn aardse leven nauwkeurig aan de geboden van de Tora en zelfs aan het kruis vervulde Hij nog de mitz'va van de Kibud em, het gebod om Zijn moeder te eren: “Toen Yeshua Zijn moeder zag en bij haar de leerling die Hij liefhad, zei Hij tegen Zijn moeder: Dat is nu uw zoon, en tegen zijn leerling: Dat is nu je moeder. Van die dag af heeft de leerling haar bij zich in huis genomen. - Wan fu den man fu Yeshua, a wan di A ben lobi, ben tnapu sei a m'ma fu Yeshua. Di Yeshua si den, A taigi En m'ma taki: Frow, teki en leki yu manpikin. Dan A taigi a man fu En taki: Teki a frow disi leki yu m'ma. Bigin fu a dei dati, a man fu Yeshua teki en fu kon tan na en oso.” (ירחנן Yochanan [Johannes] 19:26-27, GNB).

Het zevende en tevens laatste aspect van het vijfde Gebod is namelijk de verzorging van de ouders wanneer ze oud en behoeftig zijn geworden. Yeshua voelde Zich als oudste zoon voor de zorg voor Zijn moeder, die weduwe was, verantwoordelijk en droeg haar over aan Yochanan, die haar in zijn huis opnam en haar verzorgde.

In de Talmud staat: “De ouders eren betekent dat een kind, wanneer het volwassen wordt, zijn ouders moet voorzien van eten en drinken, kleding en een verblijfplaats en hen moet helpen het huis in en uit te kunnen gaan voor de huishoudelijke behoeften.” (קידושין Qidushin 31b). Dat laatste houdt ook in dat de kinderen voor het vervoer moeten zorgen wanneer dit nodig is, voor zover ze over een auto beschikken.

Sinds mensen heugen is het in de Joodse traditie gebruikelijk, dat de kinderen er alles aan moeten doen om de waardigheid van hun ouder wordende ouders zo veel en zo lang mogelijk in stand te houden. In de praktijk komt het erop neer, dat ze hen, rekening houdende met hun eigen mogelijkheden, zo veel mogelijk bijstaan op allerlei gebied. Dat zou bijvoorbeeld hulp in de huishouding kunnen zijn, boodschappen voor ze doen, de tuin onderhouden of hen helpen met hun administratie. Men zou ook voor hen kunnen koken of hen voor een etentje ophalen.

De kinderen moeten hun ouders naar de dokter brengen als ze ziek zijn en mantelzorg verlenen als dat nodig is of in elk geval de zorg te regelen. Ook moet men ernaar streven om in de buurt van de ouders te wonen indien mogelijk en ze regelmatig te bezoeken. Als ze in een andere stad wonen moeten de kinderen hun ouders zoveel mogelijk bellen en schrijven.

Wanneer we voor onze bejaarde ouders zorgen, dan mogen wij dit nooit als een last zien en hen ook nooit het gevoel geven dat ze een last voor ons zijn, maar wij moeten het als een voorrecht beschouwen, dat we de mitz'va om onze ouders te eren ten uitvoer kunnen brengen. Daarom mogen we ook nooit tegen onze ouders zeggen, dat we geen tijd voor hen hebben of gaan zuchten als ze ons verzoeken iets voor hen te doen, want ook zij hebben tijd voor ons gemaakt en stonden altijd voor ons klaar zonder te zuchten en te klagen.

Ons eerbetoon aan onze ouders moet wel oprecht zijn en de verzorging die wij hen verlenen moet uit het hart komen, anders heeft het geen enkele waarde in G'ds ogen. Een voorbeeld van hoe het niet moet zien we in het aanvaring, die Yeshua met de Farizeeën over dit onderwerp kreeg. Zij wilden Yeshua berispen, dat Zijn leerlingen zich niet aan de tradities hielden, maar op Zijn beurt wees Hij hen terecht voor het feit, dat ze hun ouders met de lippen eerden, maar dat uit hun handelen hun ware motief bleek: *“En waarom houdt u zich niet aan de Wet van G'd? waarom zet u tradities ervoor in de plaats? G'ds Wet zegt bijvoorbeeld: Heb eerbied voor uw vader en moeder en wees goed voor hen. Wie zijn vader en moeder slecht behandelt, moet sterven! Maar u zegt: Het is niet nodig uw ouders te ondersteunen, als u zegt dat het geld waarmee u hen zou kunnen helpen voor G'd is. Door dat soort menselijke regels schuift u G'ds Wet gewoon opzij! - Ma fu sanede unu e poti a wèt fu Gado na wan sei fu du san den bigisma fu unu leri unu? Bika Gado taki: Un mus lespeki un tata nanga un mama. Moro fara A taki: A sma di fluku en tata noso en mama, mus dede. Ma unu e taki tak' efu wan sma taigi en m'ma nanga en p'pa taki: Mi gi Gado ala sani san un ben kan kisi fu mi, dan a no abi fu lespeki den moro. So unu no e teri a wortu fu Gado moro, fu du san den bigisma fu unu ben leri unu!”* (מתתיהו Matit'yahu [Mattheüs] 15:3-6, Het Boek).

“U schuift G'ds gebod gewoon aan de kant en zet uw traditie ervoor in de plaats. Mozes, de dienaar van G'd, heeft bijvoorbeeld gezegd: Heb respect en waardering voor uw vader en moeder. Wie kwaad spreekt van zijn ouders, moet sterven! Maar wat hebt u ervan gemaakt? Je hoeft je ouders niet te verzorgen als je tegen hen zegt dat je heel je bezit aan G'd wilt geven. Hiermee zegt u eigenlijk dat niemand zich iets van G'ds woorden hoeft aan te trekken. Maar u eist wel dat iedereen doet wat uw traditie zegt. Zulk soort dingen doet u meer. - Un sabi fu poti Gado wèt na wan sei, nomo fu kan hori den gwentu fu unu. Moses skrifi taki: Un mus lespeki un tata nanga un mama. Moro fara a skrifi taki: A sma di fluku en tata noso en mama, mus dede. Ma unu e leri den sma tak' efu wan man taigi en m'ma nanga en p'pa taki: Ala sani san un ben kan kisi fu mi, na 'qorban' (dati wani taki: mi gi en na Gado), dan so un e gi a man pasi fu no du not'noti moro gi en tata nanga en mama. Na sowan fasi un no e teri a wortu fu Gado moro, fu un kan du san den bigisma fu unu ben leri unu. Èn un e du furu fu den sortu sani disi.” (Marcus 7:9-13, Het Boek).

Yeshua klaagde de Farizeeën aan, dat zij uit eigenbelang de Tora overtraden en zette de Kibud av v'em en een bepaling uit hun traditie, die daarop betrekking had, tegenover elkaar. De Tora zegt duidelijk, dat kinderen tegenover hun ouders eerbied verschuldigd zijn en zoals we hebben gezien houdt deze mitz'va in, dat men hen niet alleen als kind moet gehoorzamen, maar dat men hen ook moet hoogachten en verzorgen als zij oud geworden zijn. De ernst van dit gebod wordt aangetoond door de straf voor het niet naleven ervan, want wie zijn ouders onteerde kreeg de doodstraf. Yeshua wees de Farizeeën op het feit, dat zij door een slimme constructie de tempelkas vulden met de giften die eigenlijk bestemd waren om behoeftige ouders te onderhouden, terwijl de Tora het verachten en benadelen van de ouders zo ernstig opneemt. Zo was het volgens hun traditie mogelijk, dat iemand, die zijn ouders niet wilde helpen zijn toevlucht tot de tempelgelofte kon nemen. Door het uitspreken van het woord קרבן qorban [offergave] was die persoon ontslagen van zijn verplichting jegens zijn ouders omdat het geld in principe aan de Eeuwige was toegezegd en niet meer voor een ander doel bestemd mocht worden. Op deze manier kon men zich aan de plicht om de ouders te onderhouden, onttrekken, want vaak bleef het namelijk bij de belofte, maar werd het geld niet werkelijk als offer gebruikt.

In dat geval pleegden de kinderen een drievoudige zonde, want zij verwaarloosden hun ouders en verrijkten zichzelf onder de dekmantel van de tempelgelofte, waarbij ze de naam van de Eeuwige misbruikten. Maar blijkbaar bleef er ook voor de Farizeeën nog iets aan de strijkstok hangen, want waarom zouden ze de mensen anders zo iets geleerd hebben? Als zij daar zelf geen belang bij hadden gehad, dan zouden ze de niet nagekomen gelofte ongeldig verklaard moeten hebben. Maar dat deden ze niet. Ondanks het feit dat de kinderen het geld in eigen zak stopten, stonden de Farizeeën hen toe om hun ouders niet te hoeven verzorgen.

Gelukkig maakten niet alle Farizeeën zich hieraan schuldig en mogen deze teksten dus ook beslist niet zo worden opgevat alsof dit de heersende opvatting was in die tijd. Integendeel! We hebben gelezen, dat de Talmud, Mish'na, Shul'chan Aruch en andere Farizeese geschriften de gelovigen juist oproept, hun ouders te eren en voor hen te zorgen als ze oud geworden zijn.

Moet men ook slechte ouders eren?

We hebben alle zeven aspecten van het vijfde gebod bestudeerd en weten nu precies wat de Eeuwige bedoelt met het gebod om onze ouders te eren. Ongetwijfeld zullen nu echter na het lezen van het bovenstaande sommige mensen met de vraag in hun maag zitten of men ook slechte ouders moet eren. Er zijn namelijk ook ouders die zich vreselijk hebben misdragen, die hun kinderen in de steek hebben gelaten.

Hoe kan een kind respect opbrengen voor ouders die zwaar verslaafd zijn, voor een vader die zijn gezin mishandelt of voor een moeder die de hoer uithangt? Voor deze kinderen lijkt het onmogelijk om eerbied voor iemand te hebben die dat zo weinig verdient. Voor hen is het eren van vader en moeder één van de moeilijkste van de Tien Geboden en misschien zelfs van de hele Tora en juist daarom is het immers een gebod en geen vrijblijvende aanbeveling.

En omdat het een uitdrukkelijk gebod is kan ik de vraag of men ook slechte ouders moet eren alleen maar met 'ja' beantwoorden, hoe onbegrijpelijk dat ook mag lijken. Ja, ook wanneer sommige ouders niet perfect zijn, moeten ze toch worden geëerd, want ze blijven je ouders. Voor mensen die innerlijke verwondingen met zich meedragen, die hun vader of moeder veroorzaakt heeft, is het eren van de ouders echt niet makkelijk en zeker niet leuk, vooral als een langdurige ruzie de onderlinge relatie verzuurd. Natuurlijk lukt het dan niet op eigen kracht om liefde en respect voor je ouders op te brengen en juist omdat onze hemelse Vader dit weet heeft Hij ons het gebod gegeven om dit wel te doen.

Het vijfde gebod maakt geen onderscheid tussen goede en slechte ouders. Juist als de ouders niet perfect zijn en het dus niet vanzelfsprekend is dat men ze zou eren, is dit gebod noodzakelijk om de kinderen ertoe aan te zetten, hen alsnog te eren. Wie dit niet doet overtreedt de Tora en zal dit aan de Eeuwige moeten verantwoorden. Ik heb er reeds eerder op gewezen dat de Eeuwige ons ook gebiedt om onze naasten lief te hebben als onszelf, ook als we met deze naasten niet overweg kunnen, en onze naasten zijn op de eerste plaats natuurlijk onze ouders. Daarnaast heb ik geschreven, dat als Yeshua ons oproept, om onze vijanden lief te hebben, dit toch zeer zeker ook voor onze ouders zou gelden, hoe slecht ze ook mogen zijn. Het gebod om vader en moeder te eren is dus bindend voor iedereen, ongeacht of de ouders die eer in de ogen van hun kinderen nu verdienen of niet.

De middeleeuwse geleerde Maimonides, ook bekend als de RaMBaM (Rabbi Moshe ben Maimon) leert ons, dat een kind zijn ouders onvoorwaardelijke eer moet geven, zelfs als zij slecht zijn. Daarop is ook de houding van de Shul'chan Aruch gebaseerd, die eveneens van mening is, dat we in alle omstandigheden onze ouders moeten eren: *"Ook al is je ouder een rasha, een slecht mens en een overtreder van de Tora, toch moet men zijn ouders eren en respect aan hen tonen."* (שולחן ערוך) (Shul'chan Aruch, Yoreh Deah 240:18).

Een sprekend voorbeeld hiervan zien wij in de houding van Y'honatan [Jonathan], de beste vriend van David tegenover zijn vader Sha'ul [Saul]. Hij bleef loyaal aan zijn vader tot aan de dood ondanks het feit, dat Sha'ul deed wat slecht was in de ogen van de Eeuwige. Hij keurde echt niet goed wat zijn vader allemaal deed en hielp zijn vriend David waar hij kon, maar bleef ondanks alles toch evengoed trouw aan zijn vader en keerde hem nooit de rug toe. Zo bracht Y'honatan de Kibud av, het gebod om zijn vader te eren in praktijk, hoe moeilijk het voor hem ook was. Zo kunnen wij van hem leren hoe het moet.

En als we onze ouders niet eren?

Het gebod om je ouders te eren is misschien niet altijd zo eenvoudig als men zou denken, en sommigen zit deze mitz'va echt niet lekker. Toch moeten we ervoor uitkijken om onze plicht niet te verzaken, want een weigering onze ouders op hun oude dagen te verzorgen ziet de Eeuwige zeker niet door de vingers! Ook het verachten, bespotten, beledigen en vervloeken van de ouders laat de Eeuwige niet ongestraft.

De volgende teksten liegen er niet om: *“Wie zijn vader of zijn moeder vervloekt, zal zeker ter dood gebracht worden! - En a suma disi de fluku en tata efu en mama musu dede!”* (שמרת) Sh'mot [Exodus] 21:17). *“Wanneer er iemand is, die zijn vader of zijn moeder vervloekt, die zal zeker ter dood gebracht worden; zijn vader of zijn moeder heeft hij vervloekt, zijn bloedschuld is op hem! - Bikasi ibri suma disi kosi en tata efu mama un musu kiri; a ben kosi en tata efu en mama; en brudu sa de na en tapu!”* (ויקרא) Vayiq'ra [Leviticus] 20:9). *“Vervloekt is hij, die zijn vader of moeder veracht. En het gehele volk zal zeggen: Amen! - Fluku de tapu a man disi no lespeki en tata efu en mama. En a heri pipel sa taki: Amen!”* (דברים) D'varim [Deuteronomium] 27:16). *“Wie zijn vader en zijn moeder vervloekt, diens lamp wordt uitgeblust ten tijde der dichte duisternis! - A suma disi kosi en tata efu en mama, den sa kiri en lampu na ini dipi dungru!”* (משלי) Mish'lei [Spreuken] 20:20). *“Het oog dat de vader bespot en de gehoorzaamheid aan de moeder veracht, dat zullen de raven der beek uitpikken en de jonge arenden opeten!”* (משלי) Mish'lei [Spreuken] 30:17). Nieuwe Bijbelvertaling: *“Wie spottend neerkijkt op zijn vader en zijn moeder ongehoorzaam is, hem zullen de raven bij de beek de ogen uitpikken, de gieren zullen zijn ogen opschrikken!”* Surinaams: *“A ai disi spotu en tata, èn disi ferakti fu gi yesi na en mama, den fowru fu a lagi presi sa tyopu den, èn den yongu arend sa nyan den!”*

Waarom neemt de Eeuwige de schending van het vijfde Gebod zo hoog op? Omdat Hij Zich met de ouders vereenzelvig! Wanneer we onze ouders eren, dan beschouwd haShem het alsof we Hemzelf eren, maar: *“Als iemand zijn ouders niet eerbiedigt, dan zegt de Heilige, gezegend is Hij: Het is maar goed dat Ik niet tussen hen verblijf, want als Ik wel bij hen was geweest, had hij Mij ook niet geëerbiedigd”* (קידושין) Qidushin 31a).

Rabbi Moshe ben Maimon (Maimonides) schreef in zijn מורה נבוכים More N'vuchim [Gids voor de verdoodden] over de schending van het vijfde Gebod: *“Hij die zijn vader of moeder slaat, ondermijnt de familiesamenhang, het fundament van de staat.”* Dat is een ernstige overtreding omdat een gezonde samenleving bepaald wordt door de stabiliteit binnen de gezinnen. Als deze stabiliteit in gevaar komt, heeft dat gevolgen voor de hele maatschappij.

Ook de Midrash rekent het iemand, die zijn vader beledigt, zwaar aan en wijst hem terecht: *“Besef je wel wie je beledigt? Je vernedert je vader! Hoeveel heeft hij niet voor jou gedaan? Hoeveel moeite heeft hij niet aan jou besteed?”*

Niet alleen door gelovigen maar ook door veel ongelovigen wordt het toenemende ontbreken van respect, onbeschoft en opstandig gedrag en ongehoorzaamheid aan de ouders gezien als een verloedering van de maatschappij. De coïncidentie van secularisatie, moreel verval en het verwerpen van de ouderlijke autoriteit in onze moderne samenleving is zeker niet toevallig, want dat zijn drie kenmerken van een g'ddeloze maatschappij.

Sha'ul [Paulus] schrijft over deze g'ddeloze mensen in zijn brief aan de Romeinen: *“Omdat zij niets van G'd wilden weten, heeft G'd hen overgelaten aan alles wat in hun verdorven gedachten opkomt. Zij gaan zich te buiten aan allerlei onbehoorlijke dingen. Zij zitten vol onrechtvaardigheid en misdaad, vol hebzucht, kwaadaardigheid en jaloezie. Zij zijn uit op moord, ruzie, list en bedrog. Gemeen als ze zijn, houden zij van roddel en kwaadsprekerij. Zij haten G'd! Het zijn brutale, verwaande opscheppers. Ze weten altijd wel iets slechts te bedenken en zijn hun ouders ongehoorzaam! - Fu di den no feni en fanowdu fu teri Gado, meki A libi den fu den prakseri sani san no abi no wan warti, èn meki den du sani san no fiti. Den lai nanga kruktudu. Den abi ogri ati, bigi-ai nanga takru fasi. Den e dyarusu, den e kiri, den e meki trobi, den e bedrigi, soso ogri de ini den, èn den e konkru sma tori. Den e taki takru fu trawan èn den no wani sabi noti fu Gado. Den no abi no wan dropu lespeki, den abi bigifasi èn den lobi taki bigitaki. Den e feni nyun fasi fu du ogri, èn den no e arki den tata nanga den mama!”* (Romeinen 1:28-30, Het Boek).

Het schenden van het vijfde gebod is één van de tekenen van de eindtijd omdat g'ddeloze mensen, die niets heilig achten in de laatste dagen volgens 2 Timotheüs 3:1-2 gekenmerkt worden door o.a. ongehoorzaamheid aan hun ouders: *“Onthoud het volgende goed: wanneer de laatste dagen van deze wereld aanbreken, komen er zware tijden. De mensen zullen egoïstisch zijn en op geld belust, verwaand en hoogmoedig, anderen beledigen en hun ouders gehoorzaamheid weigeren! - Yu mus e hori a sani disi na yu ede, tak' tranga ten o kon na ini den laste dei. Ini den dei dati den sma o prakseri densrefi nomo, èn den o gridi fu moni. Den o abi bigimemre, èn den o prakseri hei fu densrefi. Den o taki takru fu trawan, den no o arki tata nanga mama moro, den no o sabi san na tangi, èn den no o si noti leki wan santa sani!”* (Groot Nieuws Bijbel). Is dat herkenbaar? Dan weten we in welke tijd wij leven...

Belofte

Samenvattend kunnen wij dus concluderen, dat het 'eren van vader en moeder' zeven aspecten omvat en niet afhankelijk is van wat zij wel of niet voor ons hebben gedaan en ook niet van de vraag of ze goede of slechte ouders zijn. Het is een gebod van de Eeuwige! Als wij dat gebod vervullen worden wij beloond en als wij het niet vervullen worden wij gestraft. Zo simpel is dat.

De Eeuwige gebiedt ons niet om onze ouders te eren omdat ze zulke lieve, fijne, geweldige en zorgzame mensen zijn, maar simpelweg omdat ze ons het leven hebben geschonken. Dit alleen is al reden genoeg om aan onze ouders dank en waardering verschuldigd te zijn, want zonder hen bestonden wij niet eens.

Nu kunt u daar misschien tegenwerpen, dat u er niet om gevraagd hebt om geboren te worden. Kijk uit wat u zegt dat u zich niet verzondigt! Het klopt inderdaad dat u zelf niet om dit leven hebt gevraagd, maar houdt er wel rekening mee dat de Eeuwige gezegd heeft: *“Eer ik u vormde in de moederschoot, heb ik u gekend, en eer jij voortkwaamt uit de baarmoeder, heb ik u geheiligd. - Fosi Mi ben meki yu na ini a mama bere, Mi ben sabi yu kaba; èn fosi yu ben komopo fu a mama bere, Mi ben meki yu kon santa.”* (ירמיהו Yir'm'yahu [Jeremia] 1:5). David schreef: *“U zag mij toen ik nog geen vorm had, en mijn dagen waren al vastgesteld, al geschreven in Uw boek, vóór er één enkele was aangebroken. - Yu ai ben si mi skin, alwasi mi no ben meki klari ete; èn na ini Yu buku, ala den pisi fu mi skin ben skrifi kaba na den dei fosi den ben meki èn no wan fu den ben de ete.”* (תהלים Tehilim [Psalmen] 139:16, GNB). Dat wil dus zeggen, dat de Eeuwige u zelfs al heeft gekend nog voordat u überhaupt in de baarmoeder gevormd werd. Nog voordat uw moeder zwanger was heeft Hij haar al voorbestemd om u te baren. U kunt dan wel zeggen dat u er niet om gevraagd hebt om geboren te worden, maar uw moeder eigenlijk ook niet! Het is de wil van de Eeuwige dat u geboren bent en niemand anders dan Hij heeft de ouders gekozen die u het leven zouden schenken. Daarom gebiedt Hij ons om hen te eren.

Degenen onder ons, die echt moeite hebben met hun ouders en die het ook met de beste wil niet kunnen opbrengen om het vijfde gebod te vervullen om welke reden ook, wil ik graag wijzen op de volgende waarschuwing: *“Als iemand zich aan de hele Wet van G'd houdt, maar die op één punt overtreedt, is hij in feite net zo schuldig als iemand die de hele Wet heeft overtreden! - A sma di e hori ensrefi na a heri wèt, ma dan a broko wan pikin pisi nomo, a sma dati broko a heri wèt!”* (יעקב Ya'aqov [Jacobus] 2:10, Het Boek).

Wanneer wij ons iets van deze waarschuwing aantrekken en ervoor kiezen om onze ouders te eren, ook als dat niet meevalt en menselijk gesproken soms onmogelijk lijkt, dan belooft onze Schepper een grote beloning: *“Toon eerbied voor uw vader en uw moeder. Dan wordt u gezegend met een lang leven in het land, dat de Eeuwige, uw G'd, u geven zal! - Lespeki yu tata nanga yu mama so dati yu sa libi langa na ini a kondre disi Masra yu Gado sa gi yu!”* (שמורת Sh'mot [Exodus] 20:12, NBV). *“Eer uw vader en uw moeder naar het gebod van de Eeuwige, uw G'd; als u dat doet, zult u een lang en voorspoedig leven hebben in het land dat Hij u geeft! - Lespeki yu tata nanga yu mama so leki Masra yu Gado ben komanderi yu; so dati yu sa libi langa, èn alasani sa waka bun gi yu na ini a kondre disi Masra yu Gado de gi yu!”* (דברים D'varim [Deuteronomium] 5:16, Het Boek).

Natuurlijk wordt hier met 'het land' Israël bedoeld, maar met dat lange en voorspoedige leven mogen wij ook denken aan de belofte van het eeuwige leven op de nieuwe aarde.

Rabbi Abba Bar Kahana zei met betrekking tot het vijfde gebod: *“De Tora heeft het lichtste van alle geboden gelijkgesteld aan de gewichtigste. Het lichtste gebod betreft het laten wegvliegen van de vogelmoeder in דברימ D'varim [Deuteronomium] 22:6-7 en het gewichtigste betreft het eren van de ouders, maar bij beiden staat immers hetzelfde loon beschreven: Opdat gij lang leeft!”* (קידושין Qidushin 61b).

Laten wij voor onze ouders bidden dat ook zij de weg van de Eeuwige bewandelen, want: *“Wie rechtvaardig is bewandelt de juiste weg, zijn kinderen zullen gelukkig zijn! - A rektfardiki man de waka na ini en oprekti fasi; en pikin sa kisi blesi na en baka!”* (משלי Mish'lei [Spreuken] 20:7, NBV). Amen!

Werner Stauder